

פרק טז / ברוריה בן-דוד (וייס)

שמשון היחיד ניצח את הפלשתים הרבים ובמה?

בלחי חמור, אוי לאותה בושא, אחרי כל המכות שספגו הבינו הפלשתים שקשה יהיה לתפוס את שמשון חי. הם החליטו ללכדו בדרכי ערמה.

בפרק טז נקרא על תחבולות הפלשתים שנעשו בעזרת אישה.

שמשון הגיע לעזה, הפלשתים היו בטוחים שהפעם הם יצליחו ללכוד אותו. **מדוע?**

מכיוון שהעיר הייתה מוקפת חומה ושערי ברזל מחוזקים בבריחים כבדים קבועים בה.

גם הפעם הצליח שמשון להדהים את הפלשתים. כיצד?

תושבי עזה ארבו לו כל הלילה בסביבות שער העיר, שהרי שמשון היה צריך לעבור דרך השער כדי לצאת מהעיר. בחצי הלילה ניתק שמשון את הדלתות יחד עם המזוזות והבריה ויצא לו מן העיר שהדלתות עמוסות על גבו.

למראה הגיבור המרים את השער בקלות כזו נפל פחד על הפלשתים והם לא ניסו לעצרו.

אך הם לא התייאשו מלתפוס אותו. החליטו לעשות זאת בדרכי ערמה בעזרתה של דלילה שמקום מושבה היה באחד הכפרים אשר בנחל שורק.

(נחל שורק יורד מהרי יהודה אל השפלה, עובר בין צרעה לעקרון ומשתפך לים על יד פלמחים)

מערבה לנס ציונה. הערבים קוראים לנחל שורק ואדי צראר ובקצהו המערבי קרוב לים הם קוראים לו נהר רובין).

שמשון התל בדלילה ובפלשתים כיצד עשה זאת?

דלילה שידלה אותו לגלות לה את סודו. הוא אמר לה: "אם יאסרני בשבעה יתרים לחים

אשר לא חרבו וחליתי והייתי כאחד האדם". אם יאסרני בשבעה חבלים אשר טרם יבשו כלומר: שזה עתה נעשו, אז יפוג כוחי ואהיה דומה לאדם רגיל.

דלילה גילתה את דבריו לפלשתים והם הטילו עליה לבחון אותו. לאחר שאסרה אותו בשנתו

בשבעה יתרים לחים, העמידה פנים כמתכוונת להצילו ואמרה: "פלשתים עליך שמשון".

שמשון ניתק בקלות את היתרים הלחים "כאשר ניתק פתיל הנערת (פסולת פשתן הנחרך באש) בהריחו אש" והפלשתים שוב התאכזבו.

מה יעשו עתה?

ישדלו את דלילה להציק לשמשון עד שיגלה את סודו, וכך עשתה היא לא הרפתה משמשון

"הנה התלת בי ותדבר אלי כזבים, עתה אגידה לי במה תאסר".

גם הפעם מהתל בה שמשון. כיצד?

הוא אומר לה שאת היתרים ניתק בקלות מפני שהיו דקים, אבל אם יאסרוהו בעבותים

בחבלים עבים וחדשים "אשר לא נעשה בהם מלאכה וחליתי והייתי כאחד האדם".

דלילה האמינה לשמשון וגילתה את סודו לפלשתים. היא אסרה אותו בעבותים חדשים

ושוב העמידה פנים כמתכוונת להצילו, אך גם הפעם נוחלים הפלשתים מפח נפש,

החבלים העבים נמסו על זרועות שמשון כחוטי פשתן דקים.

מה הציע שמשון לדלילה בפעם השלישית?

לארוג את שערות ראשו עם חוטי הנול כחוטי הערב בתוך חוטי השתי (נול מכונת אריגה ליצור בד בהעברת חוטי שתי וערב).

דלילה הייתה בטוחה שמשון לא יוכל לשחרר את שערותיו הארוגות במסכת (מכשיר לאריגה מופיעה פעם יחידה במקרא) שצלעותיה תקועות בקרקע, אך גם הפעם עקר שמשון את היתד של הנול יחד עם המסכת.

שלוש פעמים הצליח שמשון להתל בדלילה אילו נהג בחכמה מה היה עליו לעשות?

לעזוב אותה? ייתכן שאהב אותה. ייתכן שהאמין שיוכל לעמוד בפיתוייה ולא לגלות לה את סודו.

אך בסופו של דבר הצליחה דלילה להוציא משמשון את סוד כוחו. כיצד?

היא הציקה לו בדבריה עד שפקעה סבלנותו והוא קץ בחייו "ותקצר נפשו למות", ויגד לה את כל האמת, "מורה לא עלה על ראשי, כי נזיר אלקים אני מבטן אמי, אם גלחתי וסר ממני כחי וחליתי והייתי ככל האדם".

דלילה הזמינה ספר וציוותה עליו לגלח את שבע מחלפות ראשו של שמשון. היא התחילה לענותו בשנתו, כשנוכחה לדעת כי סר כוחו כפתה אותו ובחנה אותו שוב בקריאה: "פולשתים עליך שמשון". שמשון לא ידע כי שיערו גולח, כי ה' עזבו וכוחו סר ממנו. היה בטוח שגם הפעם הפולשתים לא יוכלו לגבור עליו.

שמשון לא יכול היה לעמוד בפני הצקותיה של דלילה, וכך הצליחו הפולשתים לגבור עליו לא במלחמה כי אם בערמה ובבגידה. הייתכן שהוא לא חשד בבוגדנותה של דלילה? כאן מתגלית חולשת האופי של שמשון שעליה לא היה יכול להתגבר בגלל אהבתו לדלילה. הוא נאסר בקסמי האישה שלא אהבה אותו והייתה מוכנה להסגירו תמורת בצע כסף למבקשי נפשו. גבורתו הגופנית לא האצילה על רוחו לכבוש את יצרו כמצופה מגיבור אמתי הכובש את יצרו.

כיצד נקמו בו הפולשתים?

הפולשתים החליטו לגמול לו על כל המכות שהכה בהם. הם נקמו בו באכזריות רבה. נקרו את עיניו והטילו עליו עבודת עבד, וכדי להוסיף ולהשפילו שמו אותו לסובב את אבן הרחיים בטחנה במקום שור כשהוא אסור בנחושתיים (בשלשלות של נחושת). טחינה זאת נעשית ע"י סיבוב אבן ענקית במעגל סביב ציר שמתחתיו מונחת אבן שבינה לבין האבן הסובבת מונח הדגן לטחינה.

חז"ל דרשו שמשון הלך אחרי עיניו. וירא אשה בתמנתה מבנות פלשתים... ויאמר אשה ראיתי בתמנתה... ויאמר לו אביו ואמו האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה? ויאמר שמשון... אותה קח לי כי היא ישרה בעיני (יד א-ג), לפיכך נקרו פלשתים את עיניו.

נוהג אכזרי היה לעקור עיני שבויים. מלך בבל עיקר את עיני צדקיהו "ואת עיני צדקיהו עור" (מ"ב כה ז). ציורים מעידים שגם האשורים נהגו כך בשבוייהם. הפולשתים ערכו לכבוד דגון חג ניצחון גדול, כי לפי אמונתם דגון ניצח את אלוקי ישראל ועזר להם להתגבר על שמשון.

כיצד חגגו ?

- א) בזבח "וסרני פלשתים נאספו לזבח זבח גדול לדגון אלהיהם ולשמחה" (פס' כג).
ב) בהלל- כיוון שייחסו את מפלת שמשון לאלוהיהם הללוהו "ויהללו את אלהיהם" (פס' כד).
ג) בהתעללות בשמשון ובשמו ללעג ולצחוק.

בתקופה בה שמשון נאלץ לטחון בבית האסורים שערות ראשו התחילו לצמוח מחדש ועם צמיחתן התעצם גם כוחו.

מה ביקש שמשון מה'?

שיינתן לו עוד הפעם את הכוח שהוסר ממנו, כדי לנקום בפלשתים נקמת אחת משתי עיניו שנוקרו, כי שום נקמה לא תהיה מספיקה לנקום את אשר עוללו לו. "ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ... זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה". אמר שמשון לפני הקב"ה : רבנו של עולם, זכור לי עשרים (ושתיים) שנה ששפטתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם : העבר לי מקל ממקום למקום (סוטה י). המדרש הולך בעקבות הנאמר על משה "ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם" (במד' טז טו). ושמואל אמר : "הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת מי עשקתי את מי רצותי ומיד מי לקחתי כפר ואעלים עיני בו ואשיב לכם" (שמ"א יב ג).

וכיצד הצליח שמשון העיוור לנקום בפלשתים?

הוא הצליח למוטט את העמודים שעליהם נשען הגג של ההיכל הגדול לדגון, וכשהתמוטטו העמודים נפל הגג ואתו כל הבניין על אלפי הפלשתים שנאספו לחוג בו את חג הניצחון על שמשון, "ויהיו המתים אשר המית במותו רבים מאשר המית בחייו".

משפחת שמשון קברה אותו בין צרעה ובין אשתאול. אשתאול כיום מושב בפרוזדור ירושלים, 4 ק"מ צפונית מזרחית לבית שמש. צרעה- נזכרת לרוב יחד עם אשתאול ומכאן שהייתה קרובה לה. בכפר הנטוש צרעה הנמצא כ- 2 ק"מ מאשתאול נשתמר השם המקראי, לידו הוקם קיבוץ בשם צרעה, בגבול הרי יהודה והשפלה כ- 2 ק"מ צפונית מערבית לבית שמש.
שמשון שפט את ישראל עשרים שנה.

מדרש השם דלילה :

תניא רבי אומר : אילמלא נקרא שמה דלילה ראויה הייתה שתקרא דלילה. דלדלה את כוחו, דלדלה את לבו, דלדלה את מעשיו. דלדלה את כוחו : דכתיב "ותחל לענותו ויסר כחו מעליו" (פס' יט). דלדלה את לבו : דכתיב "ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו ותשלח ותקרא לסרני פלשתים לאמר עלו הפעם כי הגיד לה את כל לבו" (פס' יח). דלדלה את מעשיו: שהסתלקה השכינה ממנו, דכתיב "והוא לא ידע כי ה' סר מעליו" (פס' כ) (מסכת סוטה דף ט ע"ב).

מה מייחד את שמשון?

שמשון היה השופט היחיד שנועד לתפקיד בטרם נולד. הוא היה נזיר מבטן ומלידה. את איסורי הנזירות הטיל המלאך לא על שמשון בלבד, אלא אף על אמו כאשר הרתה אותו. נזירותו דומה רק בחלקה לזו המתוארת בתורה (במד' ו). חז"ל הגדירוה כסוג מיוחד של נזירות, הוקל דינה לגבי היטמאות למתים. בשורת לידתו טעונה קדושה, אך בחייו היו מעשי הוללות.

שלא כשופטים אחרים שמשון לא היה מנהיג להמוני העם או השבט ולא עמד בראש צבא לוחם. הוא גם היחיד מביניהם שנפל בידי האויב ומת בשביו. כגיבור בעל כוחות על טבעיים הכה שמשון לבדו בפלשתים ונקם בהם על שעבוד שכניהם בני דן ויהודה בתואנה על עלבונות שגרמו לו. כל המכות שהכה שמשון בפלשתים בעשרים שנות פעולתו קשורות ביחסיו עם נשים פלשתיות, והחלו בעקבות נישואיו עם אישה פלשתית מתמנה למורת רוחם של הוריו. שמשון לא הכניע את הפלשתים, הוא הועיל לעמו בכך שהוא החליש את האויב במכות הקשות שהנחית עליו. הייתה זו מעין התחלה לשרשרת ארוכה של התנגשויות בין הפלשתים המשעבדים לבין ישראל המבקשים למרוד בהם. "והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים" (יג, ה). המילה "יחל" רומזת שהמלחמות עם הפלשתים נמשכו כמה דורות אחרי שמשון. הישועה הסופית הייתה רק בימי דוד.

השפעתה הישירה של רוח ה' מודגשת בתיאור דמותו של שמשון יותר מאשר אצל שאר השופטים. על עתניאל בן קנז נאמר "ותהי עליו רוח ה'" (ג, י). על גדעון נאמר "ורוח ה' לבשה את גדעון" (ו, לד). על יפתח נאמר: "ותהי על יפתח רוח ה'" (יא, כט). על שמשון נאמר "ותחל רוח ה' לפעמו" (יג, כה), ולאחר מכן "ותצלח עליו רוח ה'" (יד, ו; יז, יט; טו, יד), "והוא לא ידע כי ה' סר מעליו" (טז, כ).

ניבים

במה כוחו גדול (פס' ה).

הוראתו : במה הוא מצטיין.

פלשתים עליך (פס' ט).

הוראתו : אזהרה מליצית אויבים מקיפים אותך.

קצרה נפשו למות (פס' טז).

הוראתו : מאס בחייו וביקש למות.

עמוד התווך (פס' כט).

בהשאלה : כינוי לאדם מרכזי במשפחה, בחברה או במפעל.

תמות נפשי עם פלשתים (פס' ל).

הוראתו : הבעת רצון נחרץ לנקום חרף אבדן עצמי.

עבודה בכתב

- 1) סכמו את המכות שהכה שמשון בפלשתים.
- 2) כיצד היתל שמשון בדלילה ובפלשתים?
- 3) דלילה הצליחה להוציא מפי שמשון את סוד כוחו. הביעו דעתכם על התנהגות שמשון.
- 4) שמשון המית במותו רבים מאשר המית בחייו. כיצד ?
- 5) מה מייחד את שמשון כשופט?

6) **בארו את המלים הבאות :**

- א. ויסבו ויארבו.
- ב. ויתחרשו.
- ג. ואסרנוהו לענותו.

- ד. יתרים.
- ה. פתיל הנערת .
- ו. התלת בי.
- ז. כזבים.
- ח. ותאלצהו.
- ט. אנער.
- י. וילפת.
- יא. עמודי התוך.

7) מי אמר למי?

- א. פתי אותו וראי במה כחו גדול ובמה נוכל לו.
- ב. במה כחך גדול ובמה תאסר לענותך?
- ג. הנה התלת בי ותדבר אלי כזבים.
- ד. וחליתי והייתי כאחד האדם.
- ה. איך תאמר אהבתיך ולבך אין אתי ?
- ו. עלו הפעם כי הגיד לי את כל לבו.
- ז. קראו לשמשון וישחק לנו.
- ח. זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה.
- ט. תמות נפשי עם פלשתים.